

V odpadkih se skrivajo milijoni deviznih dinarjev

Ljudska fronta Jugoslavije je tudi letos pozvala svoje članstvo in vse delovne ljudi k množičnemu zbiranju odpadkov. Naša industrija je doslej dobila z odpadki precej dragocenih surovin: starega železa, jekla, pisanih kovin, bakra, svinca, kosti, papirja, volnenih in bombažnih krp itd. Toda imamo vse pogoje, da zberemo še večje količine odpadkov. Na podeželju, po kmečkih hišah in gospodarskih poslopijih, v podjetjih in ustanovah, skratka povsod ležijo mrtvi zakladi v surovinah, ki jih zelo potrebujejo naše tvornice. Iz njih nam izdelujejo nove izdelke: stroje, pljuge, traktorje, tekstilno blago in niz drugih potrebnih predmetov.

Ko že govorimo o skritih zakladih, pogledimo, koliko deviznih dinarjev nam ostane doma, če bomo odpadke povsod poiskali.

Najprej o krpah. Na zunanjem trgu plačamo za ton volne 300.000 deviznih dinarjev, dočim nas stane predelava krp v novo blago samo 90.000 domačih dinarjev, kar pomeni, da prištedimo pri toni zbranih krp 210.000 deviznih dinarjev. Prav zaradi tega nam letošnji načrt določa, da zberemo 1956 ton krp, uvozili pa bomo 1796 ton tekstilnih odpadkov.

V obdobju preteklih štirih let je ostalo pri nas približno 6000 ton neodkupljenega papirja, ki je že večinoma propadel. Kar izračunamo veliko gospodarsko škodo: v zamejstvu plačamo za tono celuloze 12.500 deviznih dinarjev, doma pred pragom pa imamo star papir, ki je za 7000 deviznih dinarjev cenejši, kakor uvožena celuloza. Obstojijo, skrite količine starega papirja nam omogočajo proizvodnjo papirja v razmerju: 70% papirnatih odpadkov in 30% celuloze (dosedaj: 40% starega papirja in 60% celuloze). Torej zopet velika pridobitev, če bomo zbrali 5280 ton starega papirja, kolikor določa načrt.

Stroški zbiranja in transporta 4000 ton kosti znašajo 1.400.000 din, v zamejstvu pa velja ista količina kosti 15.000.000 deviznih dinarjev. Ena tona uvožene starega železa nas stane 2500 deviznih dinarjev, dočim doma zbrano železo polovico manj. V letošnjem planu stoji, da bomo morali zbrati 5000 ton starega železa. To količino surovin pričakuje od nas črna metalurgija, ki jih bo pretopila v gotove izdelke.

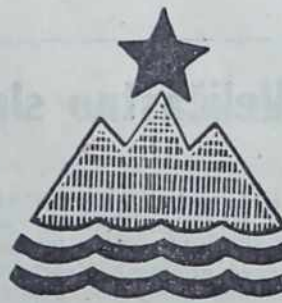
Vemo, da naše železarnice potrebujejo ogromne količine starega železa, ki so ga doslej uvažale. Gospodarski račun pa nam tole pove: s 1700 vagoni zbrane starega železa prihranimo 15.000 ton koksa, 100 kg starega papirja nam da nekaj nad 10 kg novega, 100 ton starih krp preko 10 ton novega bombaža itd. V odpadkih pa najdemo tudi več naravnih elementov, kot pa nam jih daje sama narava. Evo, primer: po napornem delu rudarja in zamotanem procesu topljenja pridobimo iz 1 tone železne rude samo 40% čistega železa, tona starega železa pa nam da ob manjšem trudu 80% čiste železne tvarine.

Samo par predočenih primerov nam jasno govori, kako važno je zbiranje odpadkov, zlasti pri nas, v deželi, ki se šele industrializira in izvija iz objema agrarne zaostalosti.

Ne mislimo pa, da gospodarsko razvitejše dežele ne zbirajo odpadkov. Prav nasprotno! Ponekod še bolj intenzivno kakor pri nas. V bogati Švici gledajo na zbiranje odpadkov drugače kakor nekateri naši ljudje. Pri vsaki večji hiši je več zabojev, v katere mečejo surovine, v vsakem zaboju se nabira določena vrsta odpadkov, ki jih potem s kamioni odvažajo. Mi res nimamo takšnih tehničnih priprav (zlasti kamionov), da bi z njimi obiskali vsako hišo, z dobro voljo pa bi dosegli neprimerno več, kot pa smo dosedaj. V industrijsko razviti Ameriki se bavi z organiziranjem zbiranja odpadkov nad 40.000 ljudi. V letu 1936 so pridobili iz odpadkov 60% bakra in 50% svinca, v nekaterih državah pa celo odpadke izvažajo. Toda, po izbruhu korejske vojne so tudi cene odpadkov na svetovnem trgu znatno poskočile. Tudi naša država je lani izvozila medeninate odpadke, za katere je prejela več milijonov deviznih dinarjev.

Morda bo kdo porekel: »To je vse prav, toda kaj mi pomaga, če pa pri prodaji odpadkov pre malo zaslužim. Se mi ne splača!« Takšnemu tovarišu pa preprosto odgovorimo: »Poglej obliko, ki jo nosiš! Naredila jo je domača tovarna, v njej je morda 50 ali celo več odstotkov vlaken, pridobljenih iz starih čunj.« — Obogatel torej nihče ne bo, pa čeprav zbere vse odpadke, ki mu poležavajo pod krovom njegove hiše. Vendar pa ne gre zgolj za gmočno korist, gre predvsem za zavest, da z zbiranjem odpadkov pomagamo napredku našega gospodarstva, v katerem je varčevanje zelo potrebno, zlasti še z devizami.

Smo v Tednu zbiranja vsemogočih odpadkov, dosedaj neizkoriščenih virov surovin. Množične organizacije čaka odgovorna naloga, da pomagajo pri akciji in obudijo pri članstvu zavest, da gre za korak naprej v naši graditvi. Sindikalne podružnice naj v podjetjih in ustanovah poskrbijo, da bodo pobrali odpadki. Naši pionirski odredi bodo prav gotovo tudi letos odnesli prvo mesto med zbiralci, še prav poseben zaradi tega, ker so cene odpadkov od 50 do 100% višje, kot pa so bile lani. Deset najboljših pionirskih odredov čakajo nagrade (fizikalni rekviziti), najboljši pionirje pa hranilne knjižice z vlogo od 500 dinarjev.

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA OBMRURKE OKRAJE

Štev. 21 — Leto III.

Murska Sobota, 31. maja 1951

Cena 6 din

Čepinčani si z delom pišejo svojo zgodovino

Čepinčani! Ena najbolj oddaljenih slovenskih vasi ob madžarski meji v Prekmurju. Dolgo pot z vlakom in še peš je treba napraviti, preden prideš do nje. Hiše so raztepane po okoliških hribih na kilometre daleč, tako da potrebuje vaški sel po dva dni, preden obvesti o kaki stvari vse vaščane. Tu žive le mali kmetje. Dva, tri ha orne zemlje je že precej, če jih ima katera hiša. Marsikatera družina na tej zemlji ni mogla živeti, zato so očetje in sinovi odhajali v Nemčijo, Francijo in v Ameriko za kruhom.

Sredi teh gričev, tik ob glavni cesti, ki pelje skozi vas stoji eden najlepših zadruginskih domov v Prekmurju. Odkar je bil zgrajen, tega bo kmalu že tri leta, je okoli doma vedno živahno. Prvo leto so kmetje čistili poslopje in okolico, da ni bilo nikjer opaziti kakega nerada. Nato so pričeli ob domu kopati gline in žgati opeko za novo poslopje zadrugne kovaške delavnice. Pozimi so kmetje navažali les, ki ga deset tesarjev prav te dni pripravlja za novo zgradbo. Med tem časom so si v več kilometrov oddaljeni dom napeljali tudi telefon. Pred dnevi pa je v zadrugnem domu v Čepincih zasvetila tudi elektrika.

Preden so v Čepincih začeli z gradnjo zadrugnega doma, ni te vasi v Prekmurju skoraj nihče poznal. 30 km oddaljeni od M. Sobote, v kraju k ob meji, kjer ima le redko kateri tuje opravke, so živeli kmetje v tej vasi kar bomo življenje: ves teden trdno delo, v nedeljo pa pot v sosednjo vas k fari in zopet nazaj. O kakšnih kulturnih prireditvah niso nikoli slišali. Kino jim je bil popolnoma tuji.

Pred tremi leti na jesen pa je Koloman Korpič, ki je bil tedaj predsednik krajevnega ljudskega odbora in sekretar Fronte, predlagal svojim vaščanom, da bi si zgradili zadrugni dom. »V vasi nimamo prave pisarne KLO,« jih je prepričeval, »nimamo niti trgovine, niti gostilne. Pa se dvorano bi pridobili, da bi tudi v našo vas prišlo malo življenja.« Teden dni so bili po vseh hišah v Čepincih živahni razgovori o tem, ali naj grade zadrugni dom, ali ne. Nato so se odločili. V začetku septembra so začeli žgati opeko in v 55 dneh, do 29. novembra je bil zadrugni dom pod streho. Ime male, nepoznanke vasice se je hipoma razširilo po vsem Prekmurju. Pustili so za seboj Zenavle, Markovce, Beltince, Rakičan in ostale vasi, kjer so že prej pričeli z gradnjo, pa domovi še vedno niso bili pod streho. Ta dan je za mnoge Čepinčane ostal v neizbrisnem spominu. V novozgrajeni dvorani zadrugnega doma je prvič nastopil pevski zbor SKUD »Stefan Kovač« iz M. Sobote, ki jim je zapel lepo slovensko pesem.

Od tega dne so kmetje v Čepincih delali še z večjo vnamo. Preko zime so dom popolnoma uredili, vselili vanj pisarno krajevnega ljudskega odbora, zadrugno trgovino in gostilno. Ker so se gledališke družine, ki so v Čepincih že prve čase večkrat gostovale, pritožile, da je oder premajhen, so Čepinčani zadnjo steno zadrugnega doma podrli in oder povečali.

Na spomlad so se spomnili, da bi bilo dobro, če bi imela tako oddaljena vas tudi svoj telefon. Iz svojih gozdov so začeli voziti les pred zadrugni dom,

kjer so ga obdelali za telefonske droge. Pogovorili so se že s telefonisti iz M. Sobote in Maribora, ki so jim obljubili, da jim bodo telefon brezplačno napeljali. Vse so imeli že pripravljeno, samo žice niso mogli nikjer dobiti. Pa so se iznajdljivi Čepinčani spomnili izredne poti: pisali so maršalu Titu in mu orisali položaj svoje vasi. Čeprav se to še tako čudno sliši, se jim je vendar poskus posrečil. Čez nekaj časa so že imeli žico v vasi.

Konec 1949. leta je Fronta v Čepincih dobila veliko priznanje. Za vestno izpolnjevanje vseh gospodarskih nalog ji je IO OF Slovenije podelil radio-aparat. Sele zdaj se je življenje v zadrugnem domu prav razgibalo. Ob večerih in ob nedeljah se zbirajo kmetje ob radiu, kjer poslušajo, kaj se godi doma in po svetu.

V šestmesečnem tekmovanju v počastitve 10-letnice OF so kmetje v Čepincih izvršili vrsto del: posekali so les za novo zadrugno kovaško delavnico, na roko so izdelali 30.000 kom. opeke in popravili vaške ceste. V priznanje za to delo jim je IO OF Slovenije podelil agregat za električno energijo. Še isti dan, ko so zvedeli za to nagrado, so Čepinčanci poiskali elektrika, ki so jim v vse prostore zadrugnega doma

napeljali elektriko. Istočasno so prišli vaščani na novo misel: Kaj, bo bi mi v Čepincih imeli svoj kino? — Res drzna misel, katere se ni doslej oprijela še nobena vas v Prekmurju! Toda kmetje v Čepincih so v zadnjih letih s svojim delom pokazali, kaj zmorejo, zato se jim tudi ta misel ni zdela preveč. Poleg tega so bili ob gostovanju potujočega kina tako navdušeni, da po prvi predstavi sploh niso hoteli oditi in je moral potujoči kino na njihovo željo predstaviti ponoviti! Tudi tokrat so Čepinčani takoj odposlali nekaj svojih ljudi v Ljubljano in Kranj, da bi poizvedeli, kako bi se dala nabaviti kino-aparatura. Vrnili so se z odgovorom: kino-aparatura lahko dobimo, toda samo za les! Kako veselo so Čepinčani pozdravili ta odgovor! Les. To vendar ni za njih nerealno vprašanje. Vsak kmet ima kosček gozda, kjer raste dovolj lesa. In prav vsak ga je pripravljen za kino-aparaturu brezplačno odstopiti.

Ten dni so kmetje v Čepincih že preuredili zadrugno dvorano v kinodvorano. Dozidali so novo sobo, ki bo služila za kabino. Pričeli so že tudi zbirati les. Upajo, da bodo ob tretji obletnici svojega zadrugnega doma 29. novembra imeli že tudi svojo prvo kinopredstavo.

V ljutomerski vinarski zadrugi imajo dobre kletarje

Prijetno je posedati pri polju dobrega »Ljutomerčana«. Seveda, včasih se pripeti, da pod tem imenom popiješ tudi manjvredno kapljico. Pravi »Ljutomerčan« v buteljnih steklenicah je visoke barve, prijetnega aromatičnega okusa, kar mu daje sloves dobrega vina doma in v zamejstvu. Ljutomerske gorice, ki obsegajo 1600 ha, dajejo vsako leto na stotine vagonov prvovrstnega vina, večji del od tega pridelajo v zadrugah in na državnih posevstvih. Dosedaj se vino začelo kakovost, ga je treba skrbno negovati, kar je mogoče le v naprednem kletarstvu. O tem pa znajo mnogo povedati kletarji ljutomerske zadruge. Vinarska zadruga v Ljutomeru je bila ustanovljena leta 1928. Dolgoletno strokovno negovanje vina je prineslo zadrugnim kletarjem sloves doma in v svetu.

Nad 250 milijonov dinarjev letnega prometa

V treh zaporednih letih se z lahkoto izgubi med sodi-velikani, ki so polni zlatih vinske kapljice. Povsod opazi vzoren red, kljub dnevnemu delu, ki ga s prakso opravljajo kletarji. Mimogrede se seznaniš s posameznimi sortami vina: »Laški rizling«, »Muškati silvanec«, »Rumeni muškati« itd. Poleg sort je naveden letnik, alkoholna stopnja in količina. Tehnični vodja Puklavac spomota pripoveduje o kletarstvu. Lani so odkupili nad 80 vagonov vina, 60 po vezanih cenah, ostalo pa na prosto. Največ odkupijo mošta, ki ga potem skrbno negujejo ter pripravljajo za izvoz. Večšim kletarjem ne uide nobena malenkost, dobro se zavedajo, da predstavljajo vsak liter vina dragocene devize. Obstala sva pred motornim črpalko, s pomočjo katere črpajo vino iz velikih sodov. Na črpalko so kletarji

upravičeno ponosni. Izdelal jo je domačin po zamisli vinarskega strokovnjaka Stanjka. Izdelek ne zaostaja za inozemskim: v eni uri načrpajo 70 hl tekočine. Zanimam se, kako je zadruga povezana s svojimi člani? »Stara navada je, da se kupci vina pokažejo šele ob trgatvi!« je dejal Puklavac. Pri nas ni tako! Upravni odbor zadruge sklicuje redne sestanke, na katerih se vinogradniki temeljito pogovorijo o težavah. Zadruga dobavlja članom orodje, galice, skrbni za obnovu nasadov itd. Z odkupom mošta začnemo že nekaj mesecev pred trgatvijo. Vinogradniki prejmejo najprej navodila za sortiranje grozdja, kar jim omogoča boljše ceno, zadrugi pa sloves. Donegovano vino odpošiljamo v razne predele države, največ pridelka pa prejme »Slovenija-Vino«, ki ga izvažajo v zamejstvo. V tujini so zelo zadovoljni z našim vinom. Letos smo prejeli priznanje in direktna naročila iz Finske, Anglije in drugih držav. Zadnje čase pa zalagamo z vinom še zadrugne trgovine v Guštanju in Slovenjem Gradcu. Zadruga je imela v preteklem letu nad 250 milijonov dinarjev prometa.

Dodatno plačilo za mošt, katerega vinogradniki ne pričakujejo

Malo čudno se sliši, a vendar je res! S pošteno socialistično trgovino si je vinarska zadruga v Ljutomeru pridobila zaupanje vinogradnikov. V času trgatve plača zadruga mošt svojim članom po rednih predpisanih cenah. Po vskladitvi mošta vodijo kletarji točno evi-

V soboški tovarni perila je šest delavk odlikovanih z medaljo dela

Ob nedeljah je velika tovarna perila v Murski Soboti navadno prazna. V tem času očistijo šivalnice, prikojevalnice, likalnice in ostale prostore, ki so ob delavnih polni delavk od petih zjutraj do desetih zvečer. Ta dan ostanejo delavke na svojih domovih — večina jih stanuje po okoliških vaseh — da si uredijo gospodinjstvo in odpočijejo za nadaljnje delo. Prejšnje nedeljo pa je bilo v tovarni še bolj živo kot sicer. Okrog devetih se prihajale delavke iz obeh izmen — bilo jih je blizu 400 — da bi prisostvovali svečani podelitvi odlikovanj šestim najboljšim delavkam, ki so že lani v jeseni izpolnile svoje petletne naloge. Prezidijski ljudski skupščini FLRJ jih je za njihovo požrtvovalno delo odlikoval z Medaljo dela.

V veliki dvorani, ki služi sicer za prikojevalnico, so delavke posedle kar po prikojevalnih mizah, pa še je bilo pre malo prostora. Le spredaj pred mizo, za katero so sedeli gostje — člani okrajnega izvršilnega in mestnega ljudskega odbora — je bilo še prostora za šest ljudi. Nekoliko v zadregi so odlikovavke, ko jih je predsednica delavskega sveta poklicala, zasedle ta mesta: Helena Kuzma, ki je osemkrat prejela naslov udarnice, Marija Čigutova, o kateri delavke govore, da je ne more pri delu nihče prekositi, Marija Lutarjeva in Gizela Slihtuberjeva, obe še mladi dekleti, ki sta v tekmovanju med mladinskimi in ženskimi brigadami prinesle mladinskim dokaj točk. Med njimi je bila še Jožefa Brunecova, katere ime je bilo v letih po osvoboditvi vedno zabeleženo med najboljšimi delavkami.

Viktor
Ljeka 14

Dr. Vrtnjak odlikovan z Redom dela I. stopnje

V torek so se zbrali člani kolektiva soboške bolnice na svečanem zborovanju, kjer je zastopnik OK Partije izročil primariju soboške bolnice dr. Slavku Vrtnjaku visoko odlikovanje Prezidijske ljudske skupščine FLRJ: red dela prve stopnje.

Svečanosti so poleg članov odlikovančevega delovnega kolektiva prisostvovali zastopniki Okrajnega ljudskega odbora iz Murske Sobote.

Tržačanom so poslali pomoč

Po prekmurskih vaseh pridno zbirajo denarne prispevke za gradnjo kulturnega doma v Trstu. Frontovci so razumeli potrebe zamejskih Slovencev, ki se še danes borijo za svoj nacionalni in kulturni obstoj.

Najbolj so se doslej izkazale obmejne vasi. V najstarejši obdelovalni zadrugi v Kramarovicah so zbrali 4400 dinarjev, v obmurski vasi Melinci 2200 din, v Dolencih 2100 din. Pridni pa so tudi na področju, kjer živi madžarska narodna manjšina. Frontovci Prosenjakovec so poslali Tržačanom 3100 dinarjev in pa Domanjševčani 4300 din. Skupna vsota, ki so jo doslej prispevali frontovci mursko-soboškega okraja, znaša 68.000 dinarjev.

Tudi sindikalne podružnice bodo prispevale svoj delež. Prva se je oglasila sindikalna podružnica v tovarni perila, ki je prispevala 100.000 dinarjev za tržaški kulturni dom.

TUDI RUNEČKI MLADINCI SO TEKLI V ŠTAFETI

V ponedeljek 21. maja zjutraj so se zbrali vaščani Runča, ki so preko mladinske štafete poslali čestitke tov. Titu. Prvi je tekel mladinec Munda Franc, ki je izročil štafeto palico Novaku, ta pa jo je ponesel v Ključevce, odkoder je domača štafeta nadaljevala pot proti Tomažu.

Po vseh večjih vaseh so kmetje pozdravljali štafeto. Ljudje, ki so bili na polju — so ji z mahanjem rok izročili pozdrav za svojega voditelja. Iv—

denco nad posameznimi prodajalci. Ko vino dozori, romajo vzorci v vinarski inštitut, ki ugotovi za vsako sorto alkoholno stopnjo, ter določi vrednost vzorca. Ker je kakovostno vino zelo ceno, doseže ceno, ki večkrat presega stroške kletarjev. Zadruga izplačuje višek prodajalcem, t. j. vinogradnikom. V knjigovodstvu imajo podatke, da so dosedaj izplačali 2 in pol milijona din teh viškov, v kratkem pa bodo prejeli vinogradniki še milijon dinarjev. Člani zadruge so veseli dodatnega plačila, saj bi ga od zasebnih kupcev ne mogli pričakovati. Kaj pa cena? Ta je višja, kot jo plačajo zasebniki, to pa vsled tega, ker vinogradniki pri prodaji mošta prejmejo k rednemu plačilu še maržo nakupovalcev, ki je znašala v zadnjem primeru 47 para pri litru vina. Pri večjih količinah nastanejo lepe vsote! N. pr. VINOZ »Železne dveri« je prejela na račun marže 75.000 dinarjev.

Zgradili bomo vinsko klet s kapaciteto 300 vagonov vina

Vinarska zadruga pa ima velike težave s prostori, ki ne zadoščajo za sedanje potrebe sodobnega kletarstva. V času odkupov lahko vskladišče je nekaj nad 30 vagonov vina, odkup pa zanje do 100 vagonov. Pomagajo si z manjšimi kletmi, kjer pa je težko mehanizirano delo. Vse to škoduje vinu. V načrtu imajo zidavo nove centralne kleti, ki bo lahko sprejela do 300 vagonov mošta. Klet bodo opremili z vsemi pripomočki sodobnega kletarstva, kar bo še v večji meri dvignilo sloves ljutomerskih vin.

Predsednica delavskega sveta — šivilja Jolanka Peterka — je pozdravila delavke in goste ter preprosto in pri srčno povedala, kako so vse delavke ponosne na ta dan. »One vedo, da je s tem, ko je dobilo odlikovanje šest njihovih najboljših tovarišic, odlikovan tudi ves kolektiv, ki že šest let častno izpolnjuje vse naloge.

Odlikovanja je izročil delavkam sekretar okrajnega komiteja. V trenutku, ko so videle odlikovanja pripeta na svojih oblekah, ni ostalo oku nobene odlikovane suho. Helena Kuzma se je v imenu vseh s tresočim glasom zahvalila: »Srečne smo, da je v novi Jugoslaviji oblast posvetila toliko pažnje delavcem Obljubljamo, da bomo še naprej delale tako, da bodo naši izdelki cenjeni doma in v svetu.«

Predsednica delavskega sveta je nato delavkam še povedala, da je delavski svet sklenil ob tej priliki nagraditi tudi vse ostale vzorne delavke v podjetju. Med najboljšje je bilo razdeljenih 400.000 dinarjev nagrad.

V SOBOTI JE KONČAL TEČAJ ZA GASILSKE VODITELJE

Pred kratkim so zapustili tečaj v Murski Soboti gasilski desetarji. Organizator — okrajna gasilska zveza — je poskrbela za predavatelje, ki so seznanili tečajnike s pravili gasilskih društev in protiletalske službe. Imeli so tudi predavanja o ideološki vzgoji članstva.

Sedaj se prekmurski gasilci pripravljajo na izvedbo velikih gasilskih vaj, ki bodo predvidoma 10. junija, trajala pa bodo dva meseca.

Tov. Lubej je prišel med cvenske volivce

Pred dobrim tednom je obiskal Cvenarje in okoliške volivce njihov poslanec tov. Lubej Franjo, sekretar Prezidija Ljudske skupščine naše republike. Glasu gasilске trombe so se odzvali skoraj vsi volivci. Posamič in v skupinah so prihajali v prostoren cvenski zadružni dom, katerega dvorano so do zadnjega kotička napolnili.

Po pozdravnem nagovoru tov. predsednika KLO, jim je tov. Lubej govoril o naši gospodarski politiki, o novem načinu trgovanja in preskrbe, o rasti naše težke industrije, ki že ustvarja pogoje za popolno sprostitev gospodarskega življenja.

Vollici so govornika z velikim zanimanjem poslušali, najbolj pa so odobravalisti tisti del njegovega govora, ki se je nanašal na odpravo obveznega odkupa nekaterih poljskih pridelkov. Tov. Lubej jim je pojasnil, da s temi

ukrepi začnemo novo gospodarsko življenje, v katerem bo človeško življenje, ki bo na svojem področju pomagalo pri graditvi. Poudaril je, da naj kmetje dvignejo svojo proizvodnjo, obdelajo vsak kosček zemlje, kajti le tako bo zagotovljena preskrba delavstva in mestnega prebivalstva.

Zbor volivcev na Cvenu je docela uspel. Tov. poslanec se je do polnoči pogovarjal s svojimi volivci, ki so mu stavlili razna vprašanja o področja združništva. Pogovorili so se tudi o novem kazenskem zakoniku, ki predvideva stroge ukrepe zoper razbijanje združništva, kakor tudi proti onim, ki bi kmetovalca silili v zadruge.

Ljudje so bili zadovoljni z obiskom tov. Lubeja, od katerega so marsikaj izvedeli, zaželeli pa so, da jih ponovno obišče in jim spet po domače objasni važnejše politične dogodke.

G. A.

Ljutomerski prosvetni delavci za kulturni dom v Trstu

V Ljutomerskem okraju se že oglašajo prve frontne organizacije, sindikalne podružnice in zadruge, ki zbirajo prispevke za tržaški kulturni dom.

Največjo vsoto so zbrali doslej člani Sindikata učiteljev in profesorjev, ki so prispevali 7400 dinarjev. Zadrugniki v Iljaševcih so darovali 1000 dinarjev, sindikalna podružnica »Mlekoprometa« 405 dinarjev, delavci lesno-industrijskega obrata 2260 dinarjev in opekarji iz Lukavec 475 dinarjev.

Tudi od zdravstvenih delavcev smo pričakovali, da bodo razumeli pomen nabitralne akcije, s katero pomagamo zamajskim Slovincem. Navkljub pričakovanju pa se niso posebno izkazali. Podružnica šteje 35 članov, med katerimi se je našlo samo trinajst tistih, ki so darovali bomo vsoto: 330 dinarjev.

Ko govorimo o tem neuspehu, niti malo ne mislimo, da pri zdravstvenih delavcih ni potrebne pripravljenosti, da bi več prispevali. Nedvomno bi se tudi oni postavili s precejšnjo vsoto, če bi vodstvo sindikalne podružnice stalo do članstva in se z njim pogovorilo. Toda, tega ni poznalo. Blagajničar-ka podružnice se je branila, da bi s položjem med člane, pa tudi sama ni ničesar prispevala.

Ali je potem kaj čudnega, če niso uspeli? Za blaginjičarko bi pač bilo priporočljivo, da z lastnim zgledom poskrbi, da ne bo njena podružnica med zadnjimi v okraju. Vodstvo sindikalne podružnice zdravstvenih delavcev naj bi stopilo po poti zgornj predloženih sindikalnih organizacij, ki so navzlic slabšim finančnim pogojem prispevale svoj delež za našo brate onstran mej.

G. A.

Veličastno slavlje na Vrazovem domu v Cerovcu

Preteklo nedeljo smo doživljali veličastno slavlje na Cerovcu, prijaznem gričku v Prieklju. Ze v jutranjih urah so se med prostranimi goricami pomikale skupine domačinov, kmečkih ljudi, mladine in pionirjev. K nam so našli pot številni gosti iz Slovenije in bratske republike Hrvatske, ki so se z domačini ustavili pred obnovljeno kmečko hišico, v kateri se je 30. junija 1810. leta rodil priekški rojak, slovenski in hrvatski pesnik — Stanko Vraz.

Par tisoč ljudi je napolnilo prostor pred pesnikovo rojstno hišo. Malo pred 10. uro je množica s ploskanjem pozdravila visoke goste, najvidnejše predstavnike kulturnega in političnega življenja iz obeh republik. Na okrašenem odru so zavzeli mesta: prof. Ante Barca, zastopnik Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti iz Zagreba, zastopnik hrvatske Matice in književnikov Marin Barčević in književnik Gustav Krklec, predstavnik slovenske Akademije znanosti in umetnosti dr. Slodnjak, zastopnik slovenskih književnikov Bratko Kreft in Anton Ingolič, zastopnik slovenske Matice, zastopnik študentske mladine in drugi visoki gosti.

Po pozdravnem nagovoru tov. Pirherja, člana pripravljalnega odbora za proslavo 100-letnice Vrazove smrti, je nastopil mešani pevski zbor mariborskega učiteljskega, ki je pod taktirko dirigenta Segule zapel »Našo pesem«.

Pred množico je stopil dr. Slodnjak, ki je v svojem pozdravnem govoru orisal slavljenčovo življenje in delo. Med drugim je dejal: »Ime Stanka Vraza je z zlatimi črkami zapisano v zgodovino obeh jugoslovanskih narodov: Hrvatov in Slovincem. Vso njegovo življenje preveva globoka ljubezen do domačega ljudstva, do sorodjakov priekških gor, bajtarjev in viničarjev. Sele danes spoznavamo veličino slavljenčevega duhovnega življenja, v katerem je snoval za slovenski, v poznejši dobi pa za hrvatski narod.

Na mariborski gimnaziji se začnjenja njegova življenjska pot. Ze tam je s sorodjaki občutil prizadevanje germanizatorskih žolskih oblasti, da bi zatrlje in zadušile sleherni slovansko miselnost in gibanje. Ob tem spoznanju ni klonil. Z sodelavci je že takrat snoval načrte, kako bo pisal za svoje brate in sestre v gorah, v domačem priekškem, za preprosto ljudstvo razumljivem jeziku. Leta 1830 je odšel v Gradec na visoke šole, kjer je prišel v stik s kulturnimi delavci slovanskih in drugih omikanih narodov. Kot narodno mislečemu človeku so takratne žolske oblasti potikale polena pod noge. V duhovnem boju je zmagoval, slavljenčovo srce, ki ni podleglo krutemu zapostavljanju. Na slovenskem obzorju je zavetila nova zvezda danica, ki je uporno klubovala tuju v brlogu. Vraz je začel s svojim delom: opeval je ljubezen domačih deklet, obsojal je nacionalno in socialno gorje, ki ga je britko občutilo njegovo ljudstvo v vzhodni Stajerski.

Deset let pred slavljenčevim začetnim delom so v kranjski deželi budile narodno zavest pozicije Prešerna, pesmi njegovih sodelavcev Cope in Kastelica. Enako kot Vraz, je ta slovanska kulturna struja hotela uresničiti važno narodnostno poslanstvo: napisala je ljudstvu visoko umetniške pesmi in knjige, ki so zamenjale med slovenskim življenjem razširjene verske knjige.

Vrazu Prešernove pozicije, niso ostale neprikrite, v njih je našel besede vzpodbude, občudoval je Prešerna, ki je ljubil umetniško lepoto. Tudi on se

prle novo otroško igrisče, ob tej priliki pa bodo pogostile vse otroke s slašicami, pecivom in praktičnimi predmeti. Popoldne bo nastopila dramska skupina ljutomerskega SKUD, ki bo ponovno uprizorila »Miklovo Zalo«.

Izkupiček od vseh prireditvev bodo žene uporabile pri gradnji doma igre in dela, ki ga bodo v doglednem času odprle.

-ko

je zavzemal, da bi pisal pesmi in zgodovinske povesti v domačem jeziku, v narečju priekških rojakov. Toda kranjska sredina okrog Prešerna se ni ogrela za njegov predlog, marveč mu je nasvetovala, da se oprime osrednjega kranjskega književnega jezika. Vraz temu ni bil dorastel, prav zaradi tega, ker je živel v domačih razmerah, med Priekli, precej oddaljen od takratne kranjske dežele.

Za slavljenca se s letom 1837 začnjenja drugo obdobje življenjske poti. Med domačim ljudstvom razširjene hrvatske knjige so tudi njega navdahnile, da je začel s pesnitvami v hrvatskem jeziku, pisal je tudi pripovedke. Nekaj nad deset let življenja v Hrvatski ga je izoblikovalo v slovanskega pesnika. Prestopil je meje svoje ožje domovine, v svojih ilirskih pesnitvah je bratril drug ob drugem živčarju naroda. Vraz je sicer v tem času izgubil stik z slovansko realnostjo, toda s tem je postal še višja duhovna osebnost, genij dveh slovanskih narodov. Vez med Prešernom in Vrazom ni zbledela, bila sta si celo dobra prijatelja, večkrat sta kramljala in se drug drugemu potožila, če so jima sovravniki napredka ovirali duhovno pot.

Svoj slavnostni govor je zaključil z besedami: »Danes ob stoletnici Vrazove smrti smo mu lahko hvaležni za vsa njegova dela, ki jih je v mladeniških letih posvetil slovanskemu narodu, ko pa se ga spominjamo kot slovanskega pesnika, smo mu hvaležni za tisto, kar je poklonil bratskemu hrvatskemu narodu.«

Hrvatski književnik Gustav Krklec je v kratkem pozdravnem nagovoru omenil zasluge pesnika Vraza za hrvatski narod, ki ga tudi sedaj v Titovi Jugoslaviji iskreno spoštuje in ceni. Vraz je znanilec bratstva in enotnosti med južnoslovanskimi narodi. Vraz — ilirski pesnik iz Stajerja — še danes živi med nami s svojimi ljudskimi pesnitvami, pripovedkami, z narodnim blagom, ki ga je izbral med ljudmi, svojimi sorodjaki. Akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu, hrvatska Matica, književniki in ostale kulturne institucije hrvatskega naroda so se mu oddolžile s tem, da so svojemu narodu dale v roke vsa Vrazova dela, da so mu pokazale pesnikovo duhovno veličino.

Po govoru je zaigrala medzadružna godba iz Miklavža državno himno, govornik tov. Krklec pa je odkril na Vrazovi hiši spominsko ploščo, s katero so dali hrvatski književniki ponovno priznanje nesmrtnemu Vrazu. Tokrat odkrita plošča je tretje znamenje na slavljenčevem domu, ki bo pričalo poznejšim rodovom o zaslugah velikega priekškega rojaka.

Tov. Bratko Kreft je v imenu slovenskih književnikov podaril oskrbniku doma spominsko knjigo. V svojem govoru je poudaril, da je bil Stanko Vraz veliki prerok tistega, kar smo dosegli v ljudski revoluciji. Iskreno se je zavzemal za bratstvo južnoslovanskih narodov, bil je njihov buditelj. Neprecenljivi so zakladi, ki jih je podaril slovanskemu narodu. Ti zakladi še niso znani našemu ljudstvu, vendar smo na najboljši poti, da mu jih damo. Govorec o zvezi med Prešernom in Vrazom je prečital par verzov najznačilnejših slavljenčevih pesmi, ki kažejo, da je bil Vraz Prešernu podoben umetnik. Pretekla leta, zlasti v stari Jugoslaviji, so se nekateri spraševali: čigav je Vraz? Slovenski ali hrvatski? Danes lahko poročemo hrvatskim bratom: naš in vaš je nesmrtni Vraz!

Po govoru zastopnika študentske mladine Pavla Vožlica je predstavnik slovenske Matice Božidar Borko položil venec pred spominsko ploščo. V imenu Vrazove rodine se je zahvalil gostom za pozornost tov. Janez Vraz, pesnikov sorodnik, pionirki iz Jeruzalemske Vrazove šole pa sta recitirali dve pesmi svojega rojaka. Slavnost je zaključil pionirski pevski zbor iz Ljutomera, ki je zapel več domačih priekških pesmi.

-ko

Ljutomerska lokalna podjetja upravljajo delavci

V Ljutomerskem okraju deluje lepo število krajevnih podjetij, ki so se v času svojega obstoja dokaj uveljavila v preskrbi delovnih ljudi s potrebnimi predmeti. V mnogih obrtnih in uslužnostnih podjetjih odločajo o proizvodnji delavci sami, kar jih vzpodbuja k večjim delovnim uspehom.

Počasi, pa vendar vztrajno — se delavci prizadevajo, da bi uresničili geslo: »tovarne delavcem«. Ne ozirajo se na pozabljenost v okrajnem odboru sindikata obrtnih delavcev, marveč sami zahtevajo, da jim priznajo pravico do upravljanja svojih podjetij. S tem hočejo povedati, da se okrajni sindikalni odbor premalo zanima za svoje delavce, da ne daje dovolj pobud za ustanavljanje delavskih svetov in upravnih odborov.

V Veličanah delavci dobro razumejo današnji položaj, ki jim daje vsopravično do sodelovanja pri proizvodnji. Niso čakali namigov od zgoraj, sami so se potrudili, se dokopali do svojega delavskega sveta in uprav. vodstva. Ta odločen korak je zanje mnogo pomenil, zarodek bodočih uspehov jim marsikaj obeta. Tako bodo storili tudi ostali delavci v podjetjih, kjer še imajo besedo upravniiki. Gotovo ne bodo čakali »direktiv« iz Ljutomera, ki le počasi prodirajo na podeželje, med vsake obrtnike in delavce.

V krajevna podjetja prihajajo večinom kmetje in polovničarji. Te ljudi je treba vzgojiti v delavce, ker je mnogo stojijo z eno nogo na krpicu zemlje, katera jih je nekadaj le skromno preživljala. Zato je prevzgoja delavcev v krajevnih podjetjih mnogo težavnejša, kakor pa v razvitih industrijskih centrih

Prebivalci obmurskih krajev sami dobro vedo, kako velikega pomena je za splošno prehrano pridelovanje krompirja. O tem nam zgornjo pričajo velike površine krompirjevih nasadov. Ljudje iz obmurskih krajev se torej uvrščajo med glavne pridelovalce krompirja v Sloveniji.

Pred tremi leti se je v Ljutomerskem okraju pojavil najnevarnejši krompirjev škodljivec — koloradski hrošč. Prebivalstvo ga je z zavestnim in organiziranim zahtevanjem docela omejilo in mu preprečilo, da bi se razbohotil po Murskem polju. Zadnja leta, kakor tudi nedavni pregled krompirišč (20. maja t. l.) je pokazal, da zaenkrat še ni večjih okužb po tem škodljivcu.

Nenadoma pa smo čitali v »Ljudski

pravici« članek, ki nas opozarja, da moramo biti letos posebno previdni. Dal Res, nevarnost je pred vrati, kajti v sedanjem okraju (Čakovec) so se že spoprijeli s koloradskim hroščem. Ko smo se za stvar zanimali, smo izvedeli, da so pri Stefanovcu (v bližini Čakovca) odkrili na tisoče škodljivcev.

Prebivalci obmurskih krajev! Ne pozabite, da koloradski hrošč ne miruje, temveč je dober selivec, preseli se tudi do 200 km daleč. Potomstvo ene samice se v 1 in pol leta pod ugodnimi pogoji tako razmnoži, da potrebuje za hrano toliko krompirjevih nasadov, kolikor jih je v celotnem Ljutomerskem okraju. Le, če bomo sproti uničevali koloradaria, se bomo lahko izognili stalnemu in rednemu škropljenju krompirjevih nasadov z arsenovimi ali DDT sredstvi, ki nedavno podražijo pridelovanje krompirja.

Torej na delo! V nedeljo, 3. junija, bomo spet pregledali nasade. Preglede izvršimo natančno, kajti preti nam resna nevarnost, posebno še v krajih, ki neposredno mejijo na bratsko republiko. Okraje Ljutomer, Murska Sobota, Dolnja Lendava in Pluj smatramo za ogroženo področje, kjer se krompirjev škodljivec lahko vsak čas pojavi. Zato smo vsi skupaj odgovorni za uspeh zatiralne akcije, ki jo bomo povsod resno in temeljito izvedli.

— * —

Kako bo v Ljutomeru v Tednu matere in otroka?

Ljutomerske žene se že daj časa pripravljajo na Teden matere in otroka, v katerem bodo razveselile in pogostile svoje malčke in pionirje.

V nedeljo, 3. junija, bo nastopila pred gledalci dramska skupina pionirskega oddelka nižje gimnazije z »Rdečo kapico«, s katero bo zagotovo razveselila matere in ljubitelje otrok.

Med tednom bo tudi zdravstveno predavanje, za katerega se pripravljata tov. Erziška, Materam in ženam bo v poljubnem predavanju pojasnila vse ukrepe, ki so potrebni za nego in zdravstveno vzgojo otrok.

10. junija bodo Ljutomerske žene od-

Del nekega osnutka za resolucijo, ki je bila odposlana vladi v Budimpešto:

Njegovi ekselenci László Bárdossy, ministru zunanjih zadev in predsedniku kr. vlade Budimpešta

Po propasti Jugoslavije je bil slovenski narod ponovno razdeljen med tri države: Madžarsko, Nemčijo in Italijo. Slovenci, ki smo pripadli madžarski kraljevini, smo naseljeni na ozemlju, ki meri 970 km² in ima 90.000 prebivalcev in ga naše ljudstvo imenuje Prekmurje.

Slovenski akademiki v Prekmurju, včlanjeni v KPA in SKAD zavednost se v teh časih, ko je Prekmurje zasedeno po madžarski vojski, obračamo na vas, da tudi temu delu slovanskega naroda priznate pravice kot ostalim narodnim manjšinam v kr. Madžarski:

1. V uradni naj je uradni jezik slovenski.
2. V osnovnih šolah in na gimnaziji v Mur. Soboti naj je učni jezik književni slovenski in kot predmet madžarski jezik.

3. Da se študiranim prizna študije in se jim omogoči nadaljevanje študija; zaradi tega naj se organizira šestmesečni brezplačni tečaj madžarskega jezika.

4. Za Prekmurje naj se dovoli izdajanje slovenskega časopisa, kot so imele madžarske manjšine v Jugoslaviji svoje časopise, ampak v književnem slovanskem jeziku, ne pa v prekmurskem dialektu.

5. Knjižnice razpuščenih društev naj preidejo v last PMD, ki naj tedaj organizira knjižnice s slovenskimi, madžarskimi in nemškimi knjigami.

6. Slovenskim uradnikom, ki niso rodem iz Prekmurja, naj se tudi dovoli nastanitev na zasedenem področju.

Take zahteve so postavili prekmurski akademiki okupacijski vladi.

* PMD — Prekmursko-madžarsko društvo.

Iz kronike šolnika Miroslava

(Iz dni okupiranega Prekmurja)

V marcu 1942 je prevzel vlado Kállay Miklos, kar je imelo za posledico ostrejši kurz proti Židom in nezanesljivim elementom. Časopisna kampanja proti »rdeči nevarnosti« se je stopnjevala, najvažnejša pa je bila krščansko-narodna miselnost kot jedro programa M. E. P. »Te vojne ne smemo izgubiti,« pravi poslanec Lindvay na svojih številnih sestankih, »ker s tem izgubimo vse in skupno z madžarsko domovino bomo žrtev rdečega nasilja. Polovico Evrope, to je do Rheine, so obljubili ZSSR; Prekmurje bodo preselili v Sibirijo!« so govorili ostali magnati ter darovali lepe vsote ranjenim vojakom z vzhodnega bojišča. Vlada je v tem času darovala visoke vsote domačim srednješolcem. Tako 30. jan. 1942. leta 18.000 pengöv, a 4. dec. 1942. leta pa 35.000 pengöv. Za soboško šolo, katero so določili za novo gimnazijo, so dali 100.000 pengöv podpore. Podpore in pohvale so bili deležni vzorni »zlatoklasni« kmetje, novoporočenci, zlasti pa matere s številnimi otroki. Tako v Soboti: Šebjanova, Šerigova, Celecova in Števančecova mama, ki so na dan sv. Štefana dobile po 50 pengöv podpore in diplomo. Oblast je forsirala selekcije rastlin in živine, ter seznanjala na različnih tečajih kmečko prebivalstvo s svojo gospodarsko politiko. Propaganda je bila na višku! Ves okraj so prepletili najrazličnejši tečaji, visoki obiski i. p., kajti njihov cilj je bil politična revizija duš.

Ob drugi obletnici »osvoboditve« je Soboti kot sedež najzapadnejšega okraja nove Madžarske dobila krasno vezano državno zastavo iz Csikszerde, sedeža najvzhodnejšega okraja na robovih Karpatov. Simbolična gesta, ki naj bi vzgajala državljansko zavest!

³³) »Ezüstkalászos gazda«.

³⁴) Kljub temu so z bolnimi uvoženimi plemenjaki povzročili propad prekmurske živinoreje.

³⁵) »In vendar živijo Vendie«.

(Dalje prihodnjici)

Najboljše frontne organizacije so dobile priznanje

Pred dnevi je okrajni odbor Osvobodilne fronte v Murski Soboti podelil najboljšim vaškim odborom Fronte pohvalne diplome. Dobili so jih vaški odbori: Sodišinci, Cankova, G. Petrovci, G. Lendava, Sebeborci, Markovci, Markišavci, Puconci, Kustanovci, Prosenjakovi, Lončarjevi, Andrejci in Bakovci. Čepinčani so že nekaj let med najboljšimi frontovci mursko-soboškega okraja, zato so tudi tokrat prejeli okrajno prehodno zastavico. Njihovim uspehom posevamo dva daljša članka, iz katerih bo bralec od blizu spoznal pridne čepinske vaščane.

Tudi sindikalne podružnice so v zadnjem mesecu pridno tekmovali. Okrajni sindikalni svet je pisмено pohvalil naslednje podružnice: tovarno mesnih izdelkov, državno posestvo v Rakičanu, kleparsko delavnico in mestno storitveno podjetje.

Frontovci Grlave se prebujajo

Frontovcem Grlave je zaenkrat težko, ker njihova zadruga dvorana še ni dograjena. Lani so za silo pripravili oder, pri čemer so pomagali tudi gasilci, ki so potem nastopili z igro »Divji lovec«.

Po tej prireditvi je mladina sklenila, da bo pohitela z gradnjo zadrugne dvorane. In res, položili so pod, ometali notranje strani zidovja. Dasiravno je mnogo stvari nedokončanih, so se vrstile v dvorani kulturne prireditve: najprej enodejanke, ko pa so se novinci privadili odru, so nastopili s celovečerno igro »Dr. Hribar«.

Mladinci Grlave znajo premagovati težave, ki jih je mnogo: manjkajo odrske kulle, pomanjkljiva je razsvetljava, kar nimajo elektrike. No, kulle so si navedno izposodili v Ljutomeru ali pa na Cenu. Zdjaj pa jih bodo z zasluženim denarjem sami kupili, nekaj pa so prispevali za napeljava električne žice v vas, kjer bo te dni zasvetila prva električna žarnica.

Tako se frontovci in mladinci Grlave čedalje bolj uveljavljajo v kulturno-prosvetnem delu, sami si pomagajo do napredka v vaški skupnosti. M.

Splošne kmetijske zadruge že sklepajo pogodbe za prodajo kmetijskih pridelkov

Splošne kmetijske zadruge v mursko-soboškem okraju so že pričele trgovati po novem načinu. Preko polovice zadrug je sklenila z novoustanovljenim podjetjem za odkup prostih kmetijskih pridelkov v Murski Soboti pogodbe, po katerih bodo zadruge vse odkupljene pridelke prodale temu podjetju. Nekatere, zlasti močnejše zadruge, pa so se odločile, da ne bodo trgovala preko podjetja, ampak bodo prodajale pridelke kar neposredno raznim potrošnikom.

Kmetijske zadruge, ki so sklenile z odkupnim podjetjem v Murski Soboti pogodbe, so te dni odkupile že precejšnje viške krompirja, ki je ostal kmetom po sajenju. Dnevno odkupijo zadruge tudi velike količine jajc. Zdjaj se pripravljajo tudi na odkup prvih češenj.

V krajih, kjer zadruge z odkupnim podjetjem niso sklenile pogodb, je podjetje nastavilo svoje odkupovalce. Tako je odkupna mreža po vaseh soboškega okraja tokrat zelo močna. Poleg 80 splošnih kmetijskih zadrug, bo odkupovalo proste kmetijske pridelke v okraju še 25 posebnih nakupovalcev.

EKONOMSKA SREDNJA ŠOLA V MURSKI SOBOTI obvešča, da se bodo vršili sprejemni izpiti za I. razred dne 10. in 11. junija. Učenci bodo izprašani iz slovenščine, matematike in zemljepisa FLRJ v obsegu predpisane snovi za nižjo gimnazijo.

Prijave sprejemamo do 7. junija. Interesenti naj vložijo prošnje za sprejemne izpite v septembrskem roku do 5. septembra t. l. — *Ravnateljstvo ESS.*

Ob tridesetletnici slovenske šole v Prekmurju

Letos poteka 30 let, odkar je Prekmurje dobilo slovenske šole in slovenske učitelje in se je tako po tisoč letih tudi v tem oziru izenaidilo in združilo z ostalo slovensko zemljo. Slovenska šola v Prekmurju je bila ves ta čas nositeljica najnaprednejših misli in je znala že v času stare Jugoslavije zajeti mladino v Prekmurju in jo kot enakovredno uvrstiti med mladino ostale slovenske zemlje. Delo prvih slovenskih učiteljev v Prekmurju ni bilo lahko. Morali so se boriti proti močnemu odporu madžarskih revizionistov, ki so še vedno smatrali Prekmurje za madžarsko zemljo. Le počasi in z največjo vztrajnostjo so prvi slovenski učitelji v Prekmurju budili v otrokih in starših zavest, da so Slovenci, budili so v njih ljubezen do bratov onstran Mure in jih vzgajali v duhu, da so člani velike slovenske in jugoslovanske skupnosti.

V prvih letih slovenske šole v Prekmurju, je v Mariboru deloval odlični slovenski pedagog in vzgojitelj Henrik Schreiner, čigar 100-letnica rojstva so svečano proslavili v Ljutomeru, od koder je doma, in v Mariboru. Henrik Schreiner je vzgojil na mariborskem učiteljsku vrsto slovenskih učiteljev, z Avgustom Požegarjem in Radom Jurkom na čelu, ki so bili pionirji slovenske besede v šolah v Prekmurju. Ti učitelji so v letih 1920 do 1925 le

Nova vzpodbuda za dvig kmetijske proizvodnje

Uredba zvezne vlade o odpravi obveznega odkupa mesa, mršavih prašičev, mleka, krompirja, sočiva in krme je naletela na ugoden odmev med kmetovalci in zadrugniki obmurskih krajev. Marsikateri kmet se je vprašal, odkod naenkrat takšna sprememba, ki je prišla tako nepričakovano? Ali bo držala?

Napak bi seveda bilo pojasnjevati nastalo spremembo, brez omembe drugih važnih činiteljev, ki so nanjo vplivali in upravičujejo ukrep naše ljudske oblasti. Ti so brez dvoma: decentralizacija državne uprave, večja vloga proizvajalcev v proizvodnji, poglobljanje socialistične demokracije, vse to ne prenese neposrednega vmešavanja aparata državne uprave.

Večkrat smo čitali, da rastejo pri nas nove tovarne, kombinati, železarne, elektrarne in drugi ključni objekti naše petletke. Nekateri izmed njih se dajejo proizvede, bližamo pa se času, ko bo nastajajoča industrija s polnim tempom začela obratovati. Porast industrijske proizvodnje nas torej vodi do ustaljenja v blagovnem prometu, do sprostitev odnosa med potrošnjo in proizvodnjo.

S predloženo sprostitev obveznih odkupov prihaja do izraza odločujoč moment, namreč vzpodbuda kmetu, da s smotrnim gospodarjenjem izboljša svojo proizvodnjo, da svojo zemljo kar najbolje obdela in iztisne iz nje obilo pridelkov.

Na zborih volivcev, ki so se vršili zadnje dni po obmurskih krajih, so kmetje pozdravili toliko pričakovani ukrep našega državnega vodstva. Marsikje so postavili vprašanje, zakaj že do tega poprej ni prišlo? Res je, da so se pri obveznem odkupu vršile mnoge napake, ki so včasih v živo zadele kmečkega proizvajalca. Toda, odkupi so vendar bili potrebni. V preteklih letih smo bili priče velikim dogodkom: iz dežele so odhajali ljudje v tovarne, v industrijo, kjer so se zaposlili. Tem ljudem smo morali dati kruh in hrano, ki smo jo črpali s podeželja prav z obveznim odkupom.

Sprostitev obvezne oddaje nekaterih pridelkov pa postavlja pred našega kmeta dolžnost, da do 1. julija t. l. izpolni 40% predpisane letne oddaje mesa. To velja za kmetovalce, ki so dobili predpise za oddajo mesa in mršavih prašičev. Se več! Uredba uzakonjuje te dolžnosti kmeta, zato se bridko motijo posamezni spekulanti in ljutomerskem in radgonskem okraju. Prvi namreč govorijo, da je treba z oddajo počakati, ker bodo zaostanke po 1. juliju črtali, drugi pa so se lotili zvijače: od-

kupne organe hočejo prepričati, da bodo po 1. juliju lahko 100% izpolnili letošnjo oddajo mesa in ostalih pridelkov. Vidimo torej, da gre za špekulantske namene, s katerimi hočejo posamezniki škodovati naši skupnosti. Te ljudi bo pač treba naučiti, da potrebujemo 40% zahtevanega mesa za potrebe naše vojske, zdravstvenih in socialnih ustanov.

V nekaterih KLO se je zadnje čase vgnezdilo napačno stališče do preostalih obveznosti. Nekateri KLO namreč skušajo, da bi znižali obvezno oddajo mesa v merilu svojega območja na 40%. S presežkom, ki so ga pri oddaji doslegi zavedni kmetje, hočejo sedaj zakrpati obveznosti zaostankarjev, kar praktično pomeni: njim je glavno, da so izpolnili obveznost v krajevnem merilu. Vendar je takšen postopek nepravičen! Zakaj? Prav zato, ker gre za koristi skupnosti in bi takšni nepremišljeni ukrepi dovedli do nerazpoloženja med kmetovalci, ki so doslej več oddali. Zato še vedno velja načelo, da je treba zaostanke do 40% izterjati od vsakega kmetovalca, ne glede na to, če je obveznost v krajevnem merilu izpolnjena.

Na splošno pa kmetje kažejo pripravljenost, da izpolnijo preostale obveznosti pri oddaji mesa. Ponekod so kar na zborih volivcev zagotavljali, da bodo obveznosti pravočasno izpolnili. Med seboj so se pogovorili, do kdaj bodo prignali zadnje živinče za obvezni odkup.

Navdušenju kmetovalcev ob sprejemu Uredbe sledijo drugi razveseljivi pojavi, ki kažejo, da je naš kmet razumel duh ukrepa naše zvezne vlade. Letos so kmetje posadili mnogo več krompirja kakor ponavadi. Teleta reš ne oddajajo v večjem številu, ker že posvečajo pozornost dvigu živinoreje. Celotni odkup mleka je večji od dosedanjega, sproščeno se očitno kaže na polju, pri vsakodnevem kmetovalčevem delu.

Novi ukrepi nam torej mnogo obetajo. V interesu našega kmeta je, da poveča količine svojih pridelkov, ki so potrebni za prehrano naših delavcev. Naši delovni kolektivi — gospodarji industrije, bodo tudi odslej ocenjevali delo našega kmeta in zadrugnika po tem, koliko svojih pridelkov bosta pripisovala za njihovo prehrano. Tudi v bodoče naj prevladuje kmetovalčeva zavest, da je treba čim več pridelati in prispevati skupnosti. Izišla uredba pa odpira našemu kmetu prosto pot, da svoje težnje po napredku čimprej in kar najbolje uveljavlja. —ko

Kako je z elektrifikacijo Presike?

Zadrugniki in vaščani okrog Presike že dolgo čakajo, da jim bo zasvetila električna luč, razveselila pa bo tudi presičke rudarje, ki si od nje mnogo obetajo. Svoj rudnik bodo lahko povečali, odprli nove jaskve, velik vpadnik, poiskali obetajoče premogove sloje.

Toda, kaj? Ostali so le pri praznem transformatorju, ki čaka v dolini, da ga bodo pridne roke povezale z električnim omrežjem.

Za elektrifikacijo Presike se že dolgo povsod potegujejo: na okraju, kmečki ljudje in rudarji. Vse prav, če bi vsi razumeli potrebe Presičanov. Ljutomerski elektrifikacijski odbor po poguruntali, kod naj bi stekla elektrika po žicah. Ali kaj, ko pa so Veržejčani bili trgovlavi, nepriljubljeni, da prodajo akacije debla za drogeve. No, naposled je tov. Tratnik uspel, da jih je po težkem boju prepričal.

Nastopili so še težji časi za presičko elektrifikacijo. Tov. Zohar je zabil polovico podplatov na čevljih, preden je na okraju uredil, da so mu dodeli potrebne delavce. S »planske« so večkrat intervenirali v Stročju vas, Pristavo, Presiko in okoliške vasi, preden so dobili elektricarji svoje pomočnike.

Dva dni so postavljali drogeve, potem pa je nastalo spet zatíjše in čakanje na

nove delavce. Popustil je okraj, elektricarji pa so skoraj obupali.

Odgovornim tovarišem na okraju se ni zavitilo, da v Presiki sedijo kmečki ljudje pri smrdetih petrolejkah, da jih čakajo rudarji. Elektrifikacijski odbor je zaspal, ničesar ni ukrenil, da bi napoved o elektriki postala resnica za presičke ljudi.

Po dolgem premoru so spet prišle skupine, drogovci so zastrleli v zrak. Čela vrsta jih stoji v močvirnatem zemljišču od ljutomerskega postajališča do Pristave in Presike. Čakajo na žico in tok. Vendar še niso blizu dneva, ko bodo poslali elektriko v pomoč kmečkim ljudem. Postaviti bo treba A drog, ki sameva na zemljišču poleg postajališča. Spet ista pesem: Zoharju še ni uspelo, da bi dobil potrebne delavce. Železnodverčani pa so kar odpovedali sodelovanje.

Zanimiva je ta »storija«, ki se vrti okrog elektrifikacije presičkih vrhov. Zanimiva je tembolj, ker kaže, kako se posamezni odgovorni tovariši zanimajo za napredek kmečkih ljudi. Nikogar ne mislimo zagovarjati, ne kritizirati po nepotrebnem, toda najvažnejše je to: z večjim razumevanjem oblastvenih organov in množičnih organizacij bi elektrifikacija ne šla po »polzevi« poti, marveč bi Presičani že uživali njene sadove.

brška: »Vpliv socialnih razmer na razvoj otroka«, je napotilo prekmurske učitelje, na to, da so začeli proučevati razmere v Prekmurju in so kmalu spoznali kdo tu vlada in gospodari. O izredno slabih življenjskih pogojih prekmurskega ljudstva so razpravljali prekmurski učitelji na zborovanjih Jugoslovanskega učiteljskega združenja, učitelji pa so začeli zbirati dragocene podatke. Tem podatkom so dodali še prekmurski folklorni material, ki ga je v soboškem okraju zbral učitelj Bela Horvat, v Lendavi pa sta ga obdelala učitelja Miro Kokolj in Franc Gumilar. Rezultat tega dela je bil, da se na pobudo mladega akademskega naraščaja ustanovilo Prekmursko muzejsko društvo, ki je s svojim delom ohranilo skupnosti in znanosti mnogo dragocenega materiala.

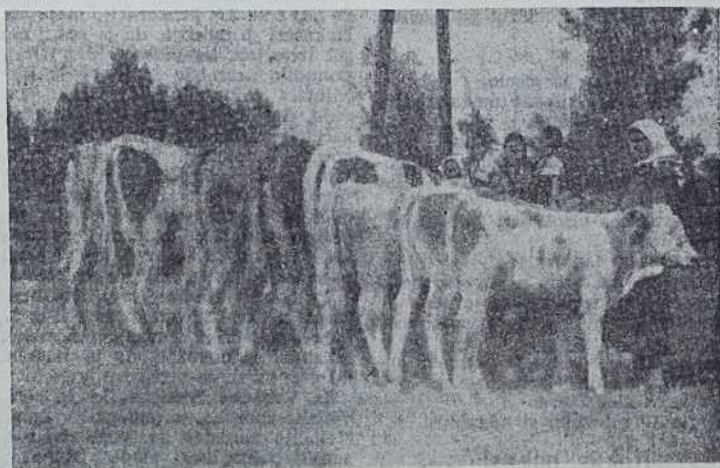
Dobo tega prvega delovanja slovenskih učiteljev v Prekmurju je zaključila diktatura (6. januarja 1929). Prosvetni delavci je v teh letih izvršil v Prekmurju narodni preporod, čigar odmev se je poznal v vsem nadaljnjem delu in razvoju Prekmurja. Predvsem so vzgojili v teh letih bodoči kader političnih delavcev, ki so vodili nadaljnje politično življenje v Prekmurju.

Po diktaturi 6. januarja so na stanovska zborovanja učiteljev prihajali vedno policijski uradniki, vendar je podružnica Jugoslovanskega učiteljskega združenja v Murski Soboti dosledno branila zahteve celjske deklaracije. V okviru soboške podružnice Jugoslovanskega učiteljskega združenja se je v tem času izvršilo važno pionirsko delo: ustanovljena je bila ženska sekcija, ki

Kaj smo videli na letošnjih plemenskih sejmih v Prekmurju?

Pretekli teden so živinorejci obmurskih krajev po daljšem razdobju pridelili dva večja plemenska sejma. Leto sta bila v Puconcih in Beltinčih v času, ko obnavljamo selekcijo živine preko živinorejskih odsekov pri splošnih kmetijskih zadrugah, ko se zoperstavljamo posledicam lanske suše. Prav vsled tega so rejci z zanimanjem prignali plemenjake na sejme, kjer smo srečali tudi živinorejce izven Obmurja.

Prvi sejem v Beltinčih je bil organiziran na pobudo štirih obmurskih krajev. Vendar prireditelji ni povsem zadovoljili, ker je bilo razstavljenih le 37 bikov, največini iz Prekmurja. Kakor izgleda, se OLO bojijo, da bi njihove

Pintaričeva mama iz Krapja s svojo rodovniško živino

bike pokupili številni tuji kupci. Zato so si najboljše komade pridržali za sebe. Iz ljutomerskega okraja je bilo prignanih nekaj dobrih plemenskih bikov iz Veržeja, Krapja in Stročje vasi, dočim so radgonski okraj zastopali le živinorejci iz Apaške kotline. Kupci so bili s prignanimi bikci zadovoljni, kar lahko sklepamo iz sklenjenih kupčij, ki jih je bilo že v predpoldanskih urah 25.

Ocenjevalna komisija je nepristransko ugotavljala kakovost prignanih plemenjakov in opozorila rejce na očitne nepravilnosti: slabo nego parkljev in na škodljivo prakso nekaterih živinorejcev, ki po celo leto puščajo plemenjake v hlevih, ne da bi jih eputili na pašnike, na sveži zrak. No, tudi z rodovniškimi izvečki je imela stitnosti, saj so jih nekateri kmetje pozabili ali pa jih nimajo doma.

Največje število plemenjakov je bilo ocenjenih v skupini 2a in 2b. Strajner Francu iz Stare nove vasi (ljutomerski okraj) so priznali, da je prignal najboljšega bika, katerega so ocenili v skupino 1b, kar je bil tokrat edinstven primer.

Nasprotno pa je bil sejem v Puconcih bolj sprošten, dasiravno so ga organizirali le domači živinorejci. Prignali so 43 živali, ki so bile na splošno srednje dobro ocenjene. Najbolj so bile zastopane ravninske vasi, deloma pa tudi goriki predel, kakor n. pr. Vučja gomila, odkoder so kmetje prignali tri bibe dobre kakovosti. Videli smo skoraj samo zasebne živinorejce, razen državnega posestva Rakičan, ki je že na predvečer prodalo 5 rodovniško priznanih bikcev. Zadruge so zaenkrat nastopale kot interesent, to pa vsled pomanjkanja dobrega plemenskega naraščaja. Kupcev je bilo več kot v Beltinčih, pa tudi povpraševanje po živini. Cena je bila dokaj ugodna, za dobro ocenjenega bika so plačevali od 17 do 32 tisoč dinarjev na prosto, po vezanih cerah pa od 7 do 20 tisoč dinarjev. Na licu mesta je bilo sklenjenih večje število pogodb, živino pa so transportirali v razne kraje Slovenije. Kuncji iz Ljubljane so kupili 11 bikov, Mariborčani 4 itd.

Vzlic živahnosti na sejmih in dobremu plemenskemu materialu nas trenutno stanje živine ne sme zadovoljiti.

Ozrmo se na prva leta po vojni, ko smo lahko na podobnih sejmih videli do 300 bikov, torej desetkrat več kot danes. Seveda je k temu pripomogla lanska suša, pasivnost živinorejskih odsekov, ki so vsa leta le zivotarili. Posledica slabe povezave med okrajnimi forumi so bili pogosti zakoli plemenske živine. Takšno stanje nam narakuje, da smotrnejše gospodarimo. To so odgovorne naloge kmetijskih zadrug, hkrati pa tudi ljudske oblasti. Toda v murskosoboškem okraju je ostalo nekaj več plemenskega materiala, kot pa v sosednjih krajih. To je treba pripisati organizirani selekciji v prvih letih po osvoboditvi. Tako je n. pr. v l. 1947-48

bilo zajeto 2000 komadov rodovniške živine, seveda pa je današnje stanje prilično slabše. Pomembno vlogo v popsevanju živinoreje so odigrala drž. posestva, ki so vzgojila mnogo plemenskega naraščaja za potrebe zadrug in zasebnikov.

Na rakičanskem državnem posestvu so v zadnjih treh letih od uvoženega bika »Aigerja« vzgojili kar 20 potomcev (8 bikov in 12 telček). Naraščaj ima vse zlahtne lastnosti uvoženega očeta in predstavlja za našo živinorejo dragocen material. Kaj lahko dosežemo s selekcijo, nam povedo na državnem posestvu v Rakičanu, kjer so dvignili mlečnost na 2400 litrov mleka povprečno na mlekarico. Stevilka je večja, če upoštevamo nizko molznost krav v zasebnem sektorju in v zadrugah, kjer namolzejo od 600 do 1000 litrov mleka na mlekarico. Vendar imajo pogoje, da dohitijo državna posestva, pomagala jim bosta selekcija in pa načrtno gospodarstvo v živinoreji.

Hiter porast živinoreje bo omogočila nedavna sprostitev obvezne oddaje mesa. S 1. julijem bo Uredba prišla v veljavo, z njo pa načelo: čim več rodovniške živine v naše hleve!

PO DOMOVINI

Britanska parlamentarna delegacija, ki se je mudila v Jugoslaviji 11 dni, je v soboto, 26. t. m. odpotovala nazaj v Anglijo. Parlamentarna skupina je obiskala vse naše republike ter si ogledala naše delo in napore za industrializacijo ter elektrifikacijo Jugoslavije. Pri odhodu so splošno izjavljali, da so občudovali naš delovni polet ter veliki napredek, ki so ga videli povsod. Rekli so tudi, da so bili povsod pri srčno sprejeti ter da bo ta obisk še bolj utrdil prijateljske zveze med Veliko Britanijo in Jugoslavijo. Pred odhodom so prisostvovali velikim prireditvam v Beogradu, ko so štafete prinesle pozdravne štafetne palice maršalu Titu za rojstni dan.

Novo vojno ladjo so v ladjedelnici v Kraljevici spustili v morje v počastitev rojstnega dneva maršala Tita. Delovni kolektiv je svoje delo opravil tri dni pred rokom.

niška mladina pa je dobivala napotila od sedanjega šolskega upravitelja Mirota Stublja. V Murski Soboti so prosvetni delavci ustanovili poseben meddrštveni odbor, ki je vodil politično življenje, sama podružnica Jugoslovanskega učiteljskega združenja pa je leta 1934 na zborovanju v Ormožu odločno nastopila proti izzivanjem madžarskih revizionistov, ki so v Nagykaniži odkrili spomenik z zemljepisom Madžarske, ki je obsegala tudi celo Prekmurje. Prekmurski učitelji so stega zborovanja poslali celo protest Društvu narodov v Ženevi.

Cim bolj se je v letih pred drugo svetovno vojno večala fašistična propaganda na naši severni meji, tem bolj se je večala tudi budnost slovenskega učiteljsstva v Prekmurju. Na pobudo KPS so se tedaj vršili med učiteljskim številni krožki in predavanja, na katerih je bilo učiteljsstvo seznanjeno s položajem v svetu in doma. Ti krožki so bili prvi zadržki poznejše Osvobodilne fronte in njenega dela v Prekmurju v letih 1941-1945. Težišče vsega tega dela je bila celica KPS, vzporedno z njo pa rdeči odbor Jugoslovanskega učiteljskega združenja. To delo je dalo Prekmurju tudi prve revolucionarje tako iz vrst mladine, kot tudi iz vrst samih prosvetnih delavcev. Od 257 borcev, talcev in mučenikov iz vrst prosvetnih delavcev Slovenije, je 31 takih, ki so delali v Prekmurju. Njihova zasluga in zasluga ostalih prosvetnih delavcev v Prekmurju je, da so ga dvignili tako visoko, da ni zdaj niti v kulturnem, niti v političnem oziru nobenih razlik med ozemljem tu in onstran Mure.

